

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a șasea)

7 aprilie 2016 *

„Trimitere preliminară — Articolele 45 TFUE și 48 TFUE — Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene — Articolul 15 alineatul (2) — Regulamentul (CEE) nr. 1408/71 — Articolul 67 alineatul (3) — Securitate socială — Alocație de șomaj destinată să completeze veniturile obținute dintr-un loc de muncă cu fracțiune de normă — Acordarea acestei prestații — Realizarea perioadelor de activitate salariată — Cumularea perioadelor de asigurare sau de activitate salariată — Luarea în considerare a unor perioade de asigurare sau de activitate salariată realizate sub incidența legislației unui alt stat membru”

În cauza C-284/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de cour du travail de Bruxelles (Curtea pentru Litigii de Muncă din Bruxelles, Belgia), prin decizia din 27 mai 2015, primită de Curte la 10 iunie 2015, în procedura

Office national de l'emploi (ONEm)

împotriva

lui M.

și

M.

împotriva

Office national de l'emploi (ONEm),

Caisse auxiliaire de paiement des allocations de chômage (CAPAC),

CURTEA (Camera a șasea),

compusă din domnul A. Arabadjiev, președinte de cameră, domnii S. Rodin (raportor) și E. Regan, judecători,

avocat general: domnul N. Wahl,

grefer: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere procedura scrisă,

* Limba de procedură: franceza.

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru guvernul belgian, de M. Jacobs și de L. Van den Broeck, în calitate de agenți;
- pentru guvernul danez, de C. Thorning și de S. Wolff, în calitate de agenți;
- pentru Consiliul Uniunii Europene, de O. Segnana și de A. Norberg, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Europeană, de D. Martin, în calitate de agent,

având în vedere decizia de judecare a cauzei fără concluzii, luată după ascultarea avocatului general,
pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 67 alineatul (3) din Regulamentul (CEE) nr. 1408/71 al Consiliului din 14 iunie 1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați, cu lucrătorii care desfășoară activități independente și cu membrii familiilor acestora care se deplasează în cadrul Comunității, în versiunea sa modificată și actualizată prin Regulamentul (CE) nr. 118/97 al Consiliului din 2 decembrie 1996 (JO 1997, L 28, p. 1, Ediție specială, 05/vol. 4, p. 35), astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 592/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 (JO L 177, p. 1, denumit în continuare „Regulamentul nr. 1408/71”), precum și validitatea acestei dispoziții în lumina articolelor 45 TFUE și 48 TFUE și a articolului 15 alineatul (2) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”).
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul a două litigii conexe la instanța de trimitere între Office national de l'emploi (ONem) (denumit în continuare „ONem”), pe de o parte, și domnul M., pe de altă parte, precum și între acesta din urmă, pe de o parte, și ONem și Caisse auxiliaire de paiement des allocations de chômage (CAPAC), pe de altă parte, cu privire la plata alocației de șomaj și a alocației de garantare a veniturilor.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Articolul 3 din Regulamentul nr. 1408/71, intitulat „Egalitatea de tratament”, prevede la alineatul (1):
„Sub rezerva dispozițiilor speciale ale prezentului regulament, persoanele cărora li se aplică prezentul regulament au aceleași obligații și se bucură de aceleași avantaje prevăzute de legislația oricărui stat membru ca și cetățenii acelui stat.”
- 4 Articolul 67 din acest regulament, intitulat „Cumularea perioadelor de asigurare sau activitate salariată”, are următorul cuprins:
„(1) Instituția competentă a unui stat membru a cărui legislație condiționează dobândirea, menținerea sau redobândirea dreptului la prestații de realizarea perioadelor de asigurare ia în considerare, în măsura necesară, perioadele de asigurare sau activitate realizate ca lucrător salariat, în temeiul legislației oricărui alt stat membru, ca și cum ar fi fost perioade de asigurare realizate în temeiul legislației pe care o aplică, cu condiția ca perioadele de activitate să fi fost, cu toate acestea, considerate ca perioade de asigurare în cazul în care ar fi fost realizate în temeiul acelei legislații.

(2) Instituția competentă a unui stat membru a cărei legislație condiționează dobândirea, menținerea sau redobândirea dreptului la prestații de realizarea perioadelor de activitate ia în considerare, în măsura necesară, perioadele de asigurare sau activitate realizate ca lucrător salariat, în temeiul legislației oricărui alt stat membru, ca și cum ar fi fost perioade de activitate realizate în temeiul legislației pe care o aplică.

(3) Cu excepția cazurilor menționate la articolul 71 alineatul (1) litera (a) punctul (ii) și litera (b) punctul (ii), aplicarea dispozițiilor alineatelor (1) și (2) se face sub rezerva condiției ca persoana respectivă să fi realizat ultima dată:

- în cazul alineatului (1), perioade de asigurare;
- în cazul alineatului (2), perioade de activitate salariată,

în conformitate cu dispozițiile legislației în temeiul căreia sunt solicitate prestațiile.

(4) În cazul în care durata perioadei pe parcursul căreia pot fi acordate prestații depinde de durata perioadelor de asigurare sau activitate salariată, se aplică dispozițiile alineatului (1) sau (2), după caz.”

Dreptul belgian

- 5 Articolul 29 alineatul 2 din Decretul regal din 25 noiembrie 1991 privind reglementarea șomajului (*Moniteur belge* din 31 decembrie 1991, p. 29888), în versiunea aplicabilă la data faptelor din cauza principală (denumit în continuare „Decretul regal din 25 noiembrie 1991”), are următorul cuprins:

„Este considerat lucrător pe fracțiune de normă cu menținerea drepturilor, încă de la începutul încadrării sale în muncă pe fracțiune de normă, lucrătorul încadrat într-un regim de muncă ce nu corespunde dispozițiilor articolului 28 § 1 sau 3 și al cărui timp de lucru săptămânal este conform cu dispozițiile articolului 11 bis al patrulea paragraf și următoarele din Legea din 3 iulie 1978 privind contractele de muncă, în cazul în care:

- 1° a) fie îndeplinește toate condițiile de admisibilitate și de acordare pentru a beneficia de alocații ca lucrător cu normă întreagă în momentul în care este încadrat într-un regim de muncă pe fracțiune de normă [...]

[...]”

- 6 Dreptul belgian condiționează acordarea beneficiului alocațiilor de șomaj ca lucrător cu normă întreagă de anumite condiții, printre care, la articolul 30 din Decretul regal din 25 noiembrie 1991, figurează realizarea unui anumit număr de zile de muncă în cursul unei perioade de referință care precedă cererea de alocații.
- 7 Articolul 37 alineatul 2 din Decretul regal din 25 noiembrie 1991 prevede:

„Munca efectuată în străinătate este luată în considerare dacă s-a desfășurat într-un loc de muncă care ar determina efectuarea în Belgia a unor rețineri pentru securitatea socială, inclusiv a celor pentru șomaj.

Cu toate acestea, primul paragraf nu este aplicabil decât dacă lucrătorul, în urma muncii efectuate în străinătate, a realizat perioade de muncă în calitate de salariat în temeiul reglementării belgiene.”

- 8 Potrivit articolului 131 bis alineatul 1 din Decretul regal din 25 noiembrie 1991, lucrătorul pe fracțiune de normă cu menținerea drepturilor poate beneficia, în anumite condiții, pe durata activității cu fracțiune de normă, de o alocație specifică denumită „alocație de garantare a veniturilor”.

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 9 Domnul M., muzician de naționalitate cehă, a lucrat până la data de 27 aprilie 2008 în Republica Cehă, în cadrul unui contract de muncă cu normă întreagă. După mutarea în Belgia, acesta s-a înregistrat la data de 10 mai 2008 ca persoană aflată în căutarea unui loc de muncă în acest stat membru.
- 10 La data de 27 mai 2008, domnul M. a solicitat beneficiul alocațiilor de șomaj începând cu 13 mai 2008, dar nu s-a dat curs acestei cereri.
- 11 La data de 9 septembrie 2008, după ce a fost angajat în cadrul unui contract de muncă cu fracțiune de normă ca profesor de vioară și de chitară pentru 2,5 ore pe săptămână, domnul M. a solicitat beneficiul alocației de garantare a veniturilor, începând cu 8 septembrie 2008, pentru orele sale de inactivitate.
- 12 A doua zi după încetarea contractului său de muncă cu fracțiune de normă, respectiv la data de 24 iunie 2009, domnul M. a formulat, în lipsa oricărei activități profesionale, o cerere de alocații de șomaj pentru perioada care a început să curgă de la această dată. Ulterior, întrucât a fost din nou angajat cu fracțiune de normă, acesta a formulat, la 22 octombrie 2009, o a doua cerere de alocații de garantare a veniturilor pentru perioada care a început la 7 septembrie 2009.
- 13 ONEm a statuat cu privire la diferitele cereri ale domnului M. după cum urmează:
- cererea de alocații de garantare a veniturilor pentru perioada care a debutat la 8 septembrie 2008 a fost respinsă în două rânduri, la 3 și la 22 iulie 2009, pentru motivul că prestațiile în muncă realizate în Republica Cehă nu puteau fi luate în considerare, întrucât nu au fost urmate de prestații în muncă în Belgia;
 - cererea de alocații de șomaj pentru perioada care a debutat la 24 iunie 2009 a fost respinsă la 26 august 2009, pentru motivul că acordarea beneficiului alocațiilor de șomaj unui lucrător cu fracțiune de normă care a încetat orice activitate impunea ca activitățile realizate anterior să fi avut un volum săptămânal egal sau mai mare de 12 ore;
 - cererea de alocații de garantare a veniturilor pentru perioada care a început la 7 septembrie 2009 a fost respinsă.
- 14 Domnul M. a contestat toate deciziile adoptate de ONEm la tribunal du travail de Bruxelles (Tribunalul pentru Litigii de Muncă din Bruxelles). Prin decizia din 11 septembrie 2012, acesta a declarat acțiunea domului M. fondată în parte.
- 15 ONEm și domnul M. au declarat apel împotriva acestei decizii la 16 și la 18 octombrie 2012 la cour du travail de Bruxelles (Curtea pentru Litigii de Muncă din Bruxelles).
- 16 Prin decizia din 24 decembrie 2014, această instanță a confirmat că, pentru perioada 24 iunie-6 septembrie 2009, domnul M. avea dreptul la alocații de șomaj în lipsa oricărei activități și, începând cu data de 7 septembrie 2009, la alocația de garantare a veniturilor. În rest, în ceea ce privește acordarea alocațiilor de șomaj de la data de 8 septembrie 2008, instanța menționată a dispus redeschiderea dezbaterilor pentru a permite părților din litigiul principal să depună observații cu privire la aplicarea articolului 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71. În acest scop, s-a desfășurat o ședință la data de 29 aprilie 2015.

- 17 Instanța de trimitere arată că singurul punct în discuție în dosarul aflat pe rolul său este dacă domnul M. ar fi putut beneficia de alocațiile de șomaj ca lucrător cu normă întreagă la data de 8 septembrie 2008.
- 18 În această privință, instanța menționează că alocația de garantare a veniturilor nu este acordată decât lucrătorilor cu fracțiune de normă cu menținerea drepturilor. Pentru a justifica un astfel de statut, un lucrător precum domnul M. trebuie să fie în măsură să demonstreze că, la momentul începerii activității cu fracțiune de normă, îndeplinea toate condițiile de acordare a alocațiilor de șomaj ca lucrător cu normă întreagă.
- 19 Instanța de trimitere consideră că s-ar părea, pe de o parte, că domnul M. nu îndeplinea astfel de condiții, întrucât prestațiile în muncă efectuate în Republica Cehă nu puteau fi luate în considerare și, pe de altă parte, că acesta nu realizase încă perioade de activitate ca salariat în temeiul reglementării belgiene la data de 8 septembrie 2008.
- 20 Această instanță are însă rezerve cu privire la validitatea articolului 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71 pentru motivul că s-ar putea aprecia că împiedică în mod nejustificat libera circulație a resortisanților altor state membre care ar intenționa să desfășoare în Belgia o activitate cu fracțiune de normă.
- 21 Instanța subliniază în această privință că prezenta cauză pare a se deosebi de cauza în care s-a pronunțat Hotărârea van Noorden (C-272/90, EU:C:1991:219), în care Curtea a declarat că articolul 67 alineatul (3) din regulamentul menționat nu se opune posibilității ca un stat membru să refuze unui lucrător beneficiul alocațiilor de șomaj atunci când acest lucrător nu a realizat, în ultimul rând, perioade de asigurare sau de activitate salariată în acest stat membru, în măsura în care, în respectiva cauză, reclamantul din litigiul principal nu își manifestase intenția de a exercita o activitate cu fracțiune de normă.
- 22 În aceste condiții, cour du travail de Bruxelles (Curtea pentru Litigii de Muncă din Bruxelles) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) Articolul 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71 trebuie interpretat în sensul că se opune posibilității ca un stat membru să refuze cumularea perioadelor de activitate salariată necesare pentru a beneficia de o alocație de șomaj destinată să completeze veniturile corespunzătoare obținute de la un loc de muncă pe fracțiune de normă, atunci când încadrarea în acest loc de muncă nu a fost precedată de nicio perioadă de asigurare sau de activitate salariată în acest stat membru?
- 2) În cazul unui răspuns negativ la prima întrebare, articolul 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71 este compatibil în special cu:
- articolul 48 TFUE, în măsura în care condiția la care acest articol 67 alineatul (3) supune cumularea perioadelor de activitate salariată este de natură să restrângă libera circulație a lucrătorilor și accesul lor la anumite locuri de muncă pe fracțiune de normă;
 - articolul 45 TFUE, care «implică eliminarea oricărei discriminări pe motiv de cetățenie între lucrătorii statelor membre, în ceea ce privește încadrarea în muncă, remunerarea și celelalte condiții de muncă» și prevede dreptul lucrătorilor «de a accepta ofertele reale de încadrare în muncă» (inclusiv locuri de muncă pe fracțiune de normă) în celelalte state membre, «de a circula liber în acest scop pe teritoriul statelor membre» și de «ședea pe acest teritoriu «pentru a desfășura o activitate salarizată în conformitate cu actele cu putere de lege și actele administrative care reglementează încadrarea în muncă a lucrătorilor statului respectiv»;

— articolul 15 alineatul (2) din [cartă], care prevede că «[o]rice cetățean al Uniunii are libertatea de a-și căuta un loc de muncă, de a lucra, [...] în orice stat membru?»

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 23 Trebuie arătat, pe de o parte, că din decizia de trimitere reiese că solicitantul alocației de șomaj destinate să completeze veniturile obținute dintr-o activitate salariată cu fracțiune de normă, și anume alocația de garantare a veniturilor prevăzută în dreptul belgian, trebuie să îndeplinească condițiile de acordare a alocațiilor de șomaj ca lucrător cu normă întreagă.
- 24 Pe de altă parte, din observațiile scrise ale guvernului belgian rezultă că alocația de garantare a veniturilor a fost instituită pentru a se evita situația ca persoanele eligibile pentru a beneficia de alocațiile de șomaj ca lucrător cu normă întreagă să fie descurajate să accepte o activitate salariată cu fracțiune de normă din cauza faptului că totalul acestor alocații este mai mare decât salariul plătit pentru această activitate.
- 25 În consecință, din moment ce o persoană care nu îndeplinește condițiile pentru acordarea prestațiilor de șomaj nu poate nici să beneficieze de alocația de garantare a veniturilor, trebuie să se analizeze dacă articolul 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71, care este aplicabil *ratione temporis* faptelor din cauza principală, se opune posibilității de a nu se cumula perioadele de activitate a căror realizare constituie o condiție pentru acordarea prestațiilor de șomaj, atunci când nu a fost realizată nicio perioadă de activitate salariată sau de asigurare în statul membru în care a fost formulată o cerere de alocații de șomaj.
- 26 În această privință, trebuie amintit că rezultă dintr-o jurisprudență constantă că o persoană aflată în căutarea unui loc de muncă căreia nu i s-a aplicat niciodată legislația socială a statului membru în care aceasta solicită să beneficieze de prestații de șomaj și deci nu a realizat, în ultimul rând, perioade de asigurare sau de activitate salariată în conformitate cu dispozițiile legislației acestui stat membru nu poate beneficia de prestații de șomaj în temeiul articolului 67 din regulamentul menționat (a se vedea Hotărârea van Noorden, C-272/90, EU:C:1991:219, punctul 10, și Hotărârea Martínez Losada și alții, C-88/95, C-102/95 și C-103/95, EU:C:1997:69, punctul 36, precum și Ordonanța Verwayen-Boelen, C-175/00, EU:C:2002:133, punctul 26).
- 27 Pe de altă parte, nu se poate reține argumentația Comisiei Europene potrivit căreia ar trebui să se verifice în prezenta cauză dacă dispozițiile legislației belgiene privind alocația de garantare a veniturilor ar putea conduce la o discriminare indirectă, interzisă de articolul 3 alineatul (1) din același regulament.
- 28 Astfel, este necesar, pe de altă parte, să se amintească faptul că din jurisprudența Curții rezultă că, în cadrul Regulamentului nr. 1408/71, luarea în considerare de către un stat membru a perioadelor de asigurare sau de activitate salariată realizate de persoana interesată potrivit dispozițiilor legislației unui alt stat membru în vederea acordării unei prestații de șomaj este reglementată doar la articolul 67 din acest regulament (a se vedea Hotărârea Martínez Losada și alții, C-88/95, C-102/95 și C-103/95, EU:C:1997:69, punctul 27, precum și Ordonanța Verwayen-Boelen, C-175/00, EU:C:2002:133, punctul 24 și jurisprudența citată). În consecință, articolul 3 din regulamentul menționat nu este aplicabil în cazurile în care același regulament conține dispoziții speciale precum articolul 67 care reglementează dreptul unui șomer la prestații de șomaj (a se vedea în acest sens Hotărârea Adanez-Vega, C-372/02, EU:C:2004:705, punctul 57).

- 29 În aceste condiții, din ansamblul considerațiilor care precedă rezultă că articolul 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71 trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca un stat membru să refuze cumularea perioadelor de activitate salariată necesare pentru a beneficia de dreptul la acordarea unei alocații de șomaj destinate să completeze veniturile corespunzătoare obținute de la un loc de muncă pe fracțiuni de normă, atunci când încadrarea în acest loc de muncă nu a fost precedată de nicio perioadă de asigurare sau de activitate salariată în acest stat membru.

Cu privire la a doua întrebare

- 30 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71 este valid în lumina articolelor 45 TFUE și 48 TFUE, precum și a articolului 15 alineatul (2) din cartă.
- 31 În această privință, trebuie amintit, în primul rând, că articolul 48 TFUE nu interzice legiuitorului Uniunii să stabilească condiții în legătură cu facilitățile pe care le acordă pentru a asigura libera circulație a lucrătorilor garantată de articolul 45 TFUE, nici să fixeze limitele acestora și, în al doilea rând, că Consiliul Uniunii Europene a uzat în mod corect de puterea sa de apreciere atunci când a stabilit condițiile, în special la articolul 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71, care urmăresc promovarea căutării unui loc de muncă în statul membru în care persoana a plătit ultima dată cotizații de asigurare de șomaj și suportarea de către acest stat a sarcinii prestațiilor de șomaj (a se vedea în acest sens Hotărârea Gray, C-62/91, EU:C:1992:177, punctele 11 și 12).
- 32 În consecință, trebuie să se constate că analiza celei de a doua întrebări nu a revelat elemente de natură să afecteze validitatea articolului 67 alineatul (3) din regulamentul menționat, în lumina articolelor 45 TFUE și 48 TFUE.
- 33 În ceea ce privește conformitatea articolului 67 alineatul (3) din același regulament cu articolul 15 alineatul (2) din cartă, trebuie amintit că articolul 52 alineatul (2) din cartă prevede că drepturile recunoscute de aceasta care fac obiectul unor dispoziții prevăzute de tratate se exercită în condițiile și cu respectarea limitelor stabilite de ele. Aceasta este situația articolului 15 alineatul (2) din cartă, care preia în special, după cum confirmă Explicațiile cu privire la Carta drepturilor fundamentale (JO 2007, C 303, p. 17) aferente acestei dispoziții, libera circulație a lucrătorilor garantată de articolul 45 TFUE (a se vedea Hotărârea Gardella, C-233/12, EU:C:2013:449, punctul 39).
- 34 În consecință, întrucât articolul 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71 este conform cu articolele 45 TFUE și 48 TFUE, el este conform și cu articolul 15 alineatul (2) din cartă.
- 35 Din ansamblul considerațiilor care precedă rezultă că analiza celei de a doua întrebări preliminare nu a revelat niciun element de natură să afecteze validitatea articolului 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 36 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a șasea) declară:

- 1) **Articolul 67 alineatul (3) din Regulamentul (CEE) nr. 1408/71 al Consiliului din 14 iunie 1971 privind aplicarea regimurilor de securitate socială în raport cu lucrătorii salariați, cu lucrătorii care desfășoară activități independente și cu membrii familiilor acestora care se deplasează în cadrul Comunității, în versiunea sa modificată și actualizată prin Regulamentul (CE) nr. 118/97 al Consiliului din 2 decembrie 1996, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul (CE) nr. 592/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008, trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca un stat membru să refuze cumularea perioadelor de activitate salariată necesare pentru a beneficia de dreptul la acordarea unei alocații de șomaj destinate să completeze veniturile corespunzătoare obținute de la un loc de muncă pe fracțiuni de normă, atunci când încadrarea în acest loc de muncă nu a fost precedată de nicio perioadă de asigurare sau de activitate salariată în acest stat membru.**
- 2) **Analiza celei de a doua întrebări preliminare nu a revelat niciun element de natură să afecteze validitatea articolului 67 alineatul (3) din Regulamentul nr. 1408/71, în versiunea sa modificată și actualizată prin Regulamentul nr. 118/97, astfel cum a fost modificat prin Regulamentul nr. 592/2008.**

Semnături